

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र :- नेपाली सम्बन्धी विषय

खण्ड (क) - ३० अंक

- १. नेपाली भाषा** **१०%**
- १.१ भाषाको परिभाषा र सामान्य विशेषता
  - १.२ भाषा विज्ञान र यसका क्षेत्र तथा शाखाहरू
  - १.३ ध्वनि विज्ञान, वर्ण विज्ञान, रूप विज्ञान, वाक्य विज्ञान र अर्थ विज्ञानको सामान्य परिचय, विशेषता र प्रयोगको अवस्था
  - १.४ भाषाको प्रयोग (प्रयोक्ता, विषय र भूमिका)
  - १.५ नेपाली भाषाको उत्पत्ति, विकास र वर्तमान स्थितिको संक्षिप्त परिचय
  - १.६ नेपाली भाषाको स्वरूप
    - १.६.१ नेपाली उच्चारण व्यवस्था (स्वर, व्यञ्जन र अक्षर प्रणाली)
    - १.६.२ कथ्य र लेख्य भाषाको भेद तथा अन्तरसम्बन्ध
    - १.६.३ नेपालीका मुख्य मुख्य भाषिका र उप भाषिकाको परिचय (क्षेत्रगत वितरण, रूप र प्रयोग)
    - १.६.४ स्तरीय नेपाली प्रयोगमा भाषिका तथा उपभाषिकाको प्रभाव (शब्द भण्डारका दृष्टिले)
    - १.६.५ नेपाली भाषाको विकासक्रमा भएका प्रयत्न र आन्दोलनहरू
    - १.६.६ व्याकरण र शब्दकोश निर्माणका प्रयत्नहरू
  - १.७ राष्ट्र भाषा र प्रमुख राष्ट्रिय भाषाहरू
- २. नेपाली साहित्य र बालसाहित्य** **१०%**
- २.१ नेपाली नाटक
    - २.१.१ नाटक तथा एकाङ्कीको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम
    - २.१.२ नेपाली नाटक तथा एकाङ्कीका पूर्ववर्ती र उत्तरवर्ती मुख्यमुख्य रचनाकारहरूका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
  - २.२ नेपाली कथा र उपन्यास
    - २.२.१ कथा तथा उपन्यासको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
    - २.२.२ नेपाली कथा तथा उपन्यासका क्षेत्रका पूर्ववर्ती र आधुनिक स्रष्टाहरूका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
  - २.३ नेपाली कविता र काव्य
    - २.३.१ कविता तथा काव्यको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
    - २.३.२ नेपाली कविता तथा काव्यका क्षेत्रका पूर्ववर्ती तथा उत्तरवर्ती स्रष्टाहरूका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
  - २.४ साहित्यशास्त्र र नेपाली समालोचना
    - २.४.१ पूर्वीय र पाश्चात्य साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, विभिन्न वादहरू, सिद्धान्तहरू र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
    - २.४.२ प्रमुख नेपाली समालोचक र तिनका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू
  - २.५ बाल साहित्य
    - २.५.१ बाल साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
    - २.५.२ प्रमुख नेपाली बाल साहित्यका स्रष्टाहरू र तिनका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
- ३. नेपाली भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक** **१०%**
- ३.१ भाषा पाठ्यक्रमका विशेषता तथा स्तम्भहरू
  - ३.२ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको विकासक्रम (वि.सं.२०२८ अघि र पछि)

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ३.३ पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणका सिद्धान्तहरू र प्रयोग
३.४ विद्यालय तहका पाठ्यक्रमहरू
३.४.१ प्राथमिक, निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक पाठ्यक्रम
३.४.२ उक्त पाठ्यक्रमका उद्देश्य, क्षेत्र, क्रम र विधागत स्पष्टीकरण
३.४.३ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक परीक्षण, कार्यान्वयन एवं मूल्याङ्कन प्रक्रिया

खण्ड (ख) - ३० अंक

४. **रचना प्रक्रिया र अभिव्यक्ति प्रणाली** १०%
- ४.१ अनुच्छेद लेखन (पदसंगतिमा आधारित निर्देशित प्रकारको टिप्पणी/प्रतिवेदन लेख्ने सीप) ।
४.२ अनुलेखन (दिइएको अनुच्छेदलाई विषय, प्रसङ्ग, तर्क र औचित्यका दृष्टिले विभिन्न छोटो छोटो अनुच्छेद बनाउने सीप) ।
४.३ पत्रलेखन (विभिन्न प्रयोजन र परियोजनाका लागि आवश्यक प्रारूप, प्रतिवेदनको निवेदन, सूचना आदि लेख्ने र प्रारूप तयार गर्ने काम तथा सीप)
४.४ प्रविधि (रेखाङ्कन, प्रारूपको तयारी, सम्पादन आदि काममा आधुनिक प्रविधिको उपयोग गर्ने ज्ञान र सीप) ।
४.५ साहित्यका विभिन्न विधा र विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित कृतिहरूको समीक्षा (पठन, परिचय, प्रभाव, प्रस्तुति र सारांश लेखन) ।
५. **सम्पादन र अनुवाद** १०%
- ५.१ पाण्डुलिपिको सम्पादन/भौतिक पक्ष
५.१.१ मुखपृष्ठ (सम्बद्ध र आकर्षक)
५.१.२ मुद्रण (अक्षरको रङ्ग, साइज, शुद्धता र पठनीयता)
५.१.३ कागज (रङ्ग र गुणस्तर)
५.१.४ जिल्ला (साधारण र अन्य)
५.१.५ सिलाइ (स्टिचिङ्ग, धागोको र अन्य)
५.२ पाण्डुलिपिको सम्पादन/विषयवस्तु
५.२.१ पाठ्यवस्तु, चित्र, रेखा, अभ्यास र यिनीहरूको बीचमा सम्बन्ध स्थापना
५.२.२ शिक्षकलाई निर्देशन, विशेषांश टिप्पणी र सूचना, विद्यार्थीलाई निर्देशन
५.२.३ भूमिका, नयाँ तथा कठिन शब्दहरूको सूची, प्राविधिक तथा पारिभाषिक अप्रचलित शब्दहरूको अर्थ ।
५.२.४ मानक शब्दावलीको प्रयोग र शुद्धता
५.२.५ अनुवाद गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
५.२.६ मूलकृतिको पठन
५.२.७ शब्द भण्डार/समानान्तर शब्दको चयन
५.२.८ अनुवाद
५.२.९ सम्पादन र पुनरावलोकन
६. **शोध/अनुसन्धान** १०%
- ६.१ शोध/अनुसन्धानको परिचय, विशेषता र प्रयोजन
६.२ शोध प्रस्ताव, परिचय, विशेषता र अङ्गहरू
६.३ अनुसन्धान प्रतिवेदन
६.४ पाद टिप्पणी र सन्दर्भ सामग्री

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

खण्ड (ग) - २० अंक

७. भाषा शिक्षण र नेपाली भाषा **१०%**

- ७.१ भाषा शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र उपादेयता
- ७.२ भाषा शिक्षणका आधारभूत सिद्धान्तहरू
- ७.३ भाषिक सीप र तिनका क्रियाकलापहरू
- ७.४ नेपाली भाषा शिक्षण सन्दर्भ
  - ७.४.१ पहिलो र दोस्रो भाषा शिक्षणका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
  - ७.४.२ राष्ट्रभाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
  - ७.४.३ विदेशी भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
- ७.५ विधा शिक्षण
  - ७.५.१ भाषिक सीपहरूको शिक्षण (सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ)
  - ७.५.२ गद्य शिक्षण
  - ७.५.३ पद्य शिक्षण
  - ७.५.४ रूपक शिक्षण

८. व्याकरण शिक्षण र नेपाली व्याकरण **१०%**

- ८.१ शब्द भण्डार
- ८.२ शब्दवर्ग अवधारणा, वर्गीकरण र प्रयोग
- ८.३ रूपायन र व्युत्पादन प्रक्रिया तथा प्रयोग
- ८.४ प्राविधिक शब्दहरू, अर्थ निर्धारण र भाषान्तरण
- ८.५ द्वित्वको रूप र प्रयोग
- ८.६ पदसंगति (लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरार्थीको प्रयोग)
- ८.७ काल र भाव
- ८.८ धातु / क्रिया (सामान्य र प्रेरणार्थक)
- ८.९ वाच्य
- ८.१० कारक, विभक्ति र यिनीहरूको प्रयोग
- ८.११ उक्ति परिवर्तन
- ८.१२ वाक्य, वर्गीकरण, विश्लेषण / संश्लेषण
- ८.१३ व्याकरण शिक्षणका विधिहरू (निगमन, आगमन, पाठ्यपुस्तक र भाषासंसर्ग विधि)

खण्ड (घ) - २० अंक

९. शिक्षण योजना र शिक्षण सामग्री **१०%**

- ९.१ योजनाको परिचय, अङ्गहरू, योजना निर्माणका लागि पूर्वाधारहरू
- ९.२ दैनिक योजना, एकाइ योजना र वार्षिक योजना परिचय र प्रयोग
- ९.३ शिक्षण सामग्रीको परिचय, वर्गीकरण र उपयोगिता
- ९.४ भाषा शिक्षणमा उपयोग हुने आधारभूत शिक्षण सामग्री र तिनीहरूको प्रयोग गर्ने तरिका र उपयोगिता

१०. भाषिक मूल्याङ्कन **१०%**

- १०.१ मूल्याङ्कनको परिचय, भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरू
- १०.२ भाषिक मूल्याङ्कनका साधन तथा उपायहरू
- १०.३ विशिष्टीकरण तालिकाको परिचय र उपयोग
- १०.४ विभिन्न प्रयोजनका लागि प्रश्न निर्माण र प्रयोग

(((((((

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, नेपाली उपसमूहको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी पदको खुल्ला र आन्तरिक
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्रको एकाईहरुको प्रश्नसंख्या निम्नानुसार हुनेछ ।

द्वितीय पत्रका खण्ड	क			ख			ग		घ	
द्वितीय पत्रका एकाई	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
प्रश्न संख्या	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

विषयगत नमूना प्रश्नहरु (Sample questions)

१. नेपाली भाषाको विकासक्रमको समीक्षात्मक टिप्पणी गर्नुहोस्
२. नाटक विधालाई चिनाउँदै नेपाली नाटकका आधुनिक प्रवृत्तिहरूप्रति माथि प्रकास पार्नुहोस् ।
३. नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको विकासको क्रममा वि.सं. २०२८ पछि आएका मोडहरूको चर्चा गर्नुहोस् ।
४. पाण्डुलिपि भनेको के हो ? असल पाण्डुलिपिमा हुनुपर्ने विशेषतालाई औल्याउनुहोस् ।
५. शोध प्रस्तावका प्रमुख अङ्गहरूलाई चिनाउँदै नेपाली भाषाको शोध प्रस्ताव अरु विषयको भन्दा कुन कुन कुरामा फरक हुनुपर्छ ।
६. दोस्रोभाषाका रुपमा नेपालीभाषा शिक्षण गर्दा अपनाउनुपर्ने प्रक्रियाहरू लेख्नुहोस् ।
७. व्युत्पादन प्रक्रिया भनेको के हो ? नेपाली भाषाको व्युत्पादन प्रक्रियालाई सोदरण चिनाउनुहोस् ।
८. नेपाली भाषा शिक्षणमा शिक्षण योजनाको भूमिका उल्लेख गर्नुहोस् ।
९. भाषिक मूल्याङ्कनलाई चिनाउँदै भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरूको समीक्षा गर्नुहोस् ।
१०. तलका विषयमा छोटकरीमा टिप्पणी लेख्नुहोस् :
  - क) भाषामा यादृच्छिकता हुन्छ ।
  - ख) अनुसन्धानमा पाद टिप्पणी ।